

сформульованими в Атлантичній Карті, в декларації Президента Трумена та в Карті Організації Об'єднаних Націй і поблажливим відношенням до Радянського Союзу з боку демократичних держав. Уряд УНР в екзилі закликав країни поза радянським блоком не заспокоювати себе ілюзіями про можливість співпраці з СРСР, а натомість – унеможливити здійснення агресивних радянських планів шляхом виведення окупаційних радянських військ з територій не тільки Польщі, Угорщини, Болгарії, Югославії та Прибалтійських країн, але й територій народів, завойованих чверть століття тому – України, Білорусії, Кавказу, Туркменістану”¹⁹.

Уряд УНР викривав фіктивність уряду УРСР, вимагав вважати останнього нелегітимним на міжнародній арені, зокрема його діяльність у рамках ООН, вказував на несправедливість використання риторики “воєнних злочинців” щодо національно-визвольного руху на Україні.

¹ Конвенція о привілегах и иммунитетах ООН от 13 февраля 1946 г. // Объединенные Нации. Резолюции, принятые Генеральной Ассамблеей на первой части первой сессии. 10 января – 14 февраля 1946 г. – Черч Хауз, Вестминстер, Лондон: ООН, 1946. – С. 10.

² Галузевий державний архів Міністерства Закордонних Справ України. Ф.7 Оп. 11 Спр. 127. Участие Украинской ССР в Организации Объединенных Наций. 19 февраля 1947 – 26 декабря 1947. Арк. 14.

³ Ibidem, арк. 15-16.

⁴ Ibidem, арк. 19.

⁵ Ibidem, арк. 18.

⁶ Ibidem, арк. 19.

⁷ Ibidem, арк. 20.

⁸ Ibidem, арк. 21.

⁹ Ibidem, арк. 22.

¹⁰ Ibidem, арк. 23-24.

¹¹ Ibidem, арк. 24.

¹² Ibidem, арк. 24.

¹³ Ibidem, арк. 25.

¹⁴ Зокрема, в даному випадку йдеться про те, що національно-визвольні рухи народів, які перебували у складі СРСР, мали підтримку від ряду місцевих організацій: Об'єднаних українських робітників у Франції, Комітету українців в Канаді (на сьогодні Конгрес українців Канади), Центрального українського допомогового бюро в Англії (Central Ukrainian Relief Bureau), Злученого Українського Американського допомогового комітету (United Ukrainian American Relief Committee) та ін.

¹⁵ Ibidem, арк. 29.

¹⁶ Ibidem, арк. 30.

¹⁷ Ibidem, арк. 31.

¹⁸ ЦДАВО України. Ф. 5235: Уряд Української Народної Республіки в Екзилі. Оп. 1 Спр. 60. Арк. 9–9 зворот: Меморандум УН Ради до Генерального Секретаря Організації Об'єднаних Націй з приводу поневолення більшовизмом народів. 10 серпня 1950 р.

¹⁹ Ibidem, арк. 11.

УДК:323(642):355.357

© Анна Ямчук (Чернівці)

СУЧАСНА ІСТОРІЯ СУДАНУ – ВИПРОБУВАННЯ МЕХАНІЗМУ МИРОТВОРЧОСТІ ООН

У статті автор характеризує участь миротворчих сил ООН у процесі розв'язання внутрішньополітичних конфліктів у Судані: з моменту запровадження першої місії у країні до 2011 року. Подано короткий аналіз причин конфліктів та простежено особливості миротворчої діяльності організації у конкретних конфліктних зонах.

Ключові слова: Судан, миротворчість, ООН, Дарфур, Аб'ей, Південний Судан, UNMIS, UNMISS, UNISFA, UNAMID.

Ямчук А.

Современная история Судана – испытание механизма миротворчества ООН

В статье автор характеризует участие миротворческих сил ООН в процессе решения внутривнутриполитических конфликтов в Судане: с момента авторизации первой миссии в стране до 2011 года. Подан краткий анализ причин конфликтов и отслежено особенности миротворческой деятельности организации в конкретных конфликтных зонах.

Ключевые слова: Судан, миротворчество, ООН, Дарфур, Абыей, Южный Судан, UNMIS, UNMISS, UNISFA, UNAMID.

Yamchuk A.

Modern history of Sudan – a test of UN peace operations mechanism

The article deals with the issue of the involvement of UN peacekeeping forces into the process of intra-state conflicts' solving in Sudan: from the first mission deployed in the state till 2011. The author gives a short analysis of the conflicts' reasons and shows peculiarities of UN peacekeeping in certain conflict areas.

Key words: Sudan, peacekeeping, Darfur, Abyei, South Sudan, UNMIS, UNMISS, UNISFA, UNAMID.

Довгий кровопролитний шлях тривалістю у 61 рік довелося пройти Південному Судану, перш ніж стати незалежною країною на політичній карті Африки. Все ж, незважаючи на те, що 9 липня 2011 р. нова країна була утворена і згодом стала 193 країною-членом ООН, процес її становлення ще далекий від завершення. Новостворена держава потребує суттєвої підтримки міжнародної спільноти і, перш за

все, допомоги ООН. Це саме той випадок, коли миротворчий механізм ООН необхідно застосувати повною мірою: починаючи від операцій із підтримання миру до постконфліктного миробудівництва.

Варто наголосити, що миротворці ООН зробили досить суттєвий внесок у забезпечення стабілізації ситуації, хоча не можна не помітити і ряд важливих прорахунків. Загалом, Судан – це безпрецедентний випадок в історії миротворчості ООН. Саме тут була утворена перша спільна миротворча місія ООН та Африканського Союзу. З моменту становлення Судану як незалежної африканської держави тут було запроваджено одну політичну та три місії із підтримки миру. Остання, четверта місія ООН вже стосується нової незалежної держави – Південного Судану. Незважаючи на зусилля ООН у регіоні лунає чимало критики щодо успішності вищезгаданих операцій та ефективності ролі ООН.

Проблема внутрішньополітичних конфліктів у Судані та процесу їх розв'язання за участі миротворців на сьогодні вивчена ще не достатньо. У вітчизняній науковій думці окремі аспекти конфліктів у Судані у своїх працях досліджували П. Бовсунівський¹, Б. Черкас², І. Слісаренко³. Щодо зарубіжних дослідників, то над зазначеною проблематикою працювали Р.Колінз⁴, Т.Дагне⁵, Салах М. Хасан та Каріна І. Рей⁶, Р.Гамільтон⁷.

Складність обраної теми дослідження та рівень наукової розробки обумовлюють її актуальність. Метою даного дослідження є аналіз внеску ООН у підтримання миру та безпеки у Судані на шляху становлення останнього як самостійної держави з моменту отримання незалежності і до сьогодні.

1 січня 1956 року Судан отримав незалежність від колоніального панування Великої Британії. З того ж часу розпочався період боротьби між північним та південним регіонами держави, породжений суттєвими етнічними та релігійними відмінностями. Населення на півночі країни традиційно сповідувало мусульманство, тоді як південь населяли народності, які дотримувалися християнства або ж анімізму. Релігія – це не єдина причина, що спровокувала громадянську війну. Із початком становлення органів державного управління південь країни відчував суттєву дискримінацію, оскільки основні владні важелі опинилися у руках представників північних регіонів.

Перша громадянська війна у Судані тривала із кінця 1955 року до підписання у 1972 році мирних домовленостей у Аддис-Абебі, якими, серед іншого, передбачалося також право Південного Судану на широку регіональну автономію щодо питань внутрішньої організації життя. Війна тривала 17 років, тисячі осіб загинули і ще більше були змушені рятуватися втечею.

Мирні домовленості, підписані 1972 року, виявилися тільки тимчасовим перемир'ям, адже проблеми, які призвели до першої громадянської війни, вирішено не було. У 1983 році в країні розпочалася друга громадянська війна, що тривала до 2005 року. Умови подальшого мирного розвитку були викладені у серії угод, відомих під назвою Найвашські домовленості, остання з яких була підписана у січні 2005 р.

Саме з метою підтримки реалізації пунктів згаданих вище домовленостей і була заснована перша операція ООН із підтримання миру в державі Судан у 2005 році. Необхідно зауважити, що активна участь ООН у процесі стабілізації ситуації спостерігається тільки з 2004 року, коли Резолюцією № 1547 Рада Безпеки санкціонувала утворення спеціальної політичної місії ООН у Судані⁸. Місія була покликана сприяти налагодженню контактів та встановленню діалогу між сторонами конфлікту.

24 березня 2005 року Рада Безпеки ООН Резолюцією № 1590 утворила місію ООН із підтримки миру в Судані – **UNMIS** на період до шести місяців, потужністю до 10 тис. миротворців⁹. До завдань миротворчої місії, окрім спостереження за дотриманням умов мирних домовленостей, входили також такі функції, як гуманітарна допомога, захист та сприяння дотриманню прав людини та інші. Разом із тим, посилаючись на Розділ 7 Статуту ООН, Рада Безпеки уповноважила миротворців правами застосовувати “необхідні дії” для захисту персоналу та обладнання ООН, а також з метою захисту цивільного населення.

Важливе місце у згаданій вище резолюції відводилося також проблемі Дарфуру – західному регіону Судану, збройний конфлікт у якому тривав ще із 2003 року. Зокрема, у резолюції йшлося про необхідність термінового збільшення кількості спостерігачів з питань дотримання прав людини у регіоні. Оскільки ситуація у Дарфурі продовжувала загострюватися, 31 серпня 2006 року Рада Безпеки ухвалила Резолюцію № 1706, якою передбачалося розширення повноважень UNMIS із дислокацією миротворців у Дарфур¹⁰. Однак реалізувати дане завдання не вдалося. Уряд Судану виступив проти проведення операції під егідою тільки однієї організації, як це передбачалося Резолюцією № 1706. Відтак ООН змушена була піти на компроміс, утворивши 31 липня спільну із Африканським Союзом місію у Дарфурі – **UNAMID**. Таким чином, станом на 2006 рік ООН реалізовувала у Судані одночасно дві операції із підтримки миру – UNMIS та UNAMID.

Незважаючи на те, що мандат на проведення операції UNMIS був виданий ще у березні 2005 року, розгортання оонівських сил проводилося досить повільно з огляду на нестачу військовослужбовців. Так, протягом березня 2005 року чисельність миротворців склала 38 осіб, які представляли 16 держав світу. У квітні-травні 2005 року місія збільшилася до 458 миротворців із 48 країн світу. До вересня 2006 року військовий та міліцейський компоненти UNMIS наблизилися до передбаченої резолюцією кількості і становили: 8727 рядових військових, 695 військових офіцерів, 186 штабних офіцерів та 666 офіцерів міліції¹¹. Цікаво простежити особливості національного складу UNMIS. Так, станом на липень 2011 року (період завершення місії) загальна чисельність миротворців становила 8572 особи, з яких 2420 були представниками Індії, 1594 – Бангладешу, 1486 – Єгипту, 1456 – Пакистану¹². Спеціальним представником Генерального секретаря ООН та Головою Місії був Хайле Менкеріос із Південної Африки, а посаду заступника Представника Генерального секретаря обіймав Ясбір Сінгх Лідер із Індії.

27 квітня 2011 року Рада Безпеки ООН Резолюцією № 1978 вирішила продовжити тривалість UNMIS у регіоні, зважаючи на те, що ситуація все ще створювала загрозу міжнародному миру та безпеці. Таким чином, місія із визначеними раніше завданнями повинна була тривати до 9 липня 2011 року. Разом з тим Рада Безпеки у цій же резолюції заявила про свій намір утворити у майбутньому нову місію – наступницю UNMIS.

Важливу роль миротворці ООН відіграли у ході організації і проведення виборів 2010 року у Судані та референдуму щодо незалежності Південного Судану в січні 2011 року. Результати референдуму не стали несподіванкою: 98,83% учасників проголосували за незалежність¹³. Таким чином, після більше ніж 60 років боротьби та протистояння мешканці Південного Судану отримали право на самовизначення.

Зрозуміло, що можуть бути різні підходи до оцінки результатів референдуму, адже було порушено один із базових принципів ООН – принцип територіальної цілісності та непорушності кордонів держави. У той же час реалізовано інший основоположний принцип організації – принцип народів на самовизначення. Вже не перший рік ведуться дискусії стосовно того, яким чином ці положення співвідносяться, однак визначити критерії ситуації, за якої можна порушити один принцип і віддати перевагу іншому, все ще не вдалося. Однак, якщо говорити про конкретний приклад – поділ Судану – то, об'єктивно оцінивши проблеми та передумови конфлікту, можна зробити висновок, що відокремлення частини держави – це логічний та зрозумілий крок.

Проголошення незалежності стало своєрідним підсумком і разом з тим – початком нового шляху будівництва держави. Зважаючи на те, у якому стані перебуває регіон сьогодні, складно уявити, що новостворена держава впорається із поставленими завданнями самотужки, без участі міжнародної спільноти. Нагадаємо, що мандат операції ООН із підтримання миру повинен був завершитися 9 липня 2011 року – в день проголошення незалежності Південного Судану. У травні 2011 року Генеральний секретар ООН Пан Гі Мун звернувся до сторін конфлікту та Ради Безпеки ООН із пропозицією продовжити термін дії місії ще на три місяці. Протягом цього часу Організація зменшувала б поступово кількість миротворців у м. Хартум, продовжуючи спостерігати за дотриманням безпеки у регіоні та сприяючи пошуку взаємовигідного рішення щодо охорони кордонів. Однак уже 27 травня 2011 року на ім'я Генерального секретаря ООН надійшов лист від міністра закордонних Справ Судану, в якому йшлося про те, що уряд Судану бажає завершити місію ООН 9 липня 2011 року, як це передбачено Резолюцією Ради Безпеки, зважаючи на те, що проміжний період, визначений мирними угодами 2005 року, також закінчується і зобов'язання, які взяв на себе уряд Судану, – виконані¹⁴. У листі згадувалося також про високу оцінку діяльності миротворців ООН, оскільки присутність місії у регіоні була “ключовим чинником” у процесі реалізації умов мирних угод.

Таким чином, місія ООН у Судані – UNMIS – була завершена. Однак територія все ще охоплена протистоянням. В окремих регіонах, як, наприклад, Південний Кордофан, спалахують збройні сутички, що ставлять під сумнів реальність тривалого миру в тепер уже сусідніх країнах. Розуміючи, що ситуація у регіоні все ще становить загрозу як регіональному, так і міжнародному миру та безпеці, ООН утворила нову місію із підтримання миру для Південного Судану – UNMISS.

8 липня 2011 року Рада Безпеки ООН ухвалила резолюцію № 1996, відповідно до якої на початковий період в один рік, починаючи із 9 липня 2011 року, створювалася місія ООН у Південному Судані – UNMISS¹⁵. У резолюції також зазначалася можливість продовження терміну місії, якщо ситуація у регіоні потребуватиме присутності миротворців.

Мандат операції передбачав виконання широкого спектру завдань, першочерговими з яких залишалися питання підтримання миру. Однак особливо широкі функції миротворців були пов'язані

із наданням допомоги уряду Південного Судану в забезпеченні таких важливих основ державності, як панування закону, захист цивільного населення, зміцнення системи безпеки і правосуддя та ін.

Спеціальним представником Генерального секретаря у UNMISS було призначено Хільде Джонсон із Норвегії. 8 серпня 2011 року Хільде Джонсон, як представник ООН підписала угоду із міністром закордонних справ та міжнародної співпраці Південного Судану щодо статусу збройних сил ООН. Угода, яка є базовим документом для безпосереднього розгортання місії у регіоні, передбачала права та обов'язки сторін, привілеї та імунітети, порядок вирішення суперечок, а також питання безпеки, технічного оснащення, логістичного забезпечення місії. Таким чином, було виконано умову Ради Безпеки, виписану в Резолюції № 1996, щодо необхідності підписання угоди зі статусу збройних сил у 30-денний термін з моменту ухвалення резолюції.

Проте ситуація у регіоні й надалі залишається досить нестабільною. Так, із січня 2011 року (дати проведення референдуму) більше 116 тис. жителів Південного Судану змушені були залишити свої будинки, отримавши таким чином статус "переміщених осіб"¹⁶. Кількість жертв збройних протистоянь, що все ще продовжуються, постійно зростає. Тому сьогодні перед миротворцями ООН стоїть надзвичайно складне завдання: не тільки спостерігати за ситуацією у регіоні та запобігти можливим збройним сутичкам, але й допомогти країні, яка із 1956 року була ареною конфлікту, стати на шлях розбудови державності. Закладати фундамент нової держави особливо складно, коли країна потерпає від антисанітарії, нестачі питної води та ін. Все це спричиняє надзвичайно високий рівень смертності. За статистикою, у Південному Судані 1 із 10 дітей помирає ще на першому році життя¹⁷. Тому від ООН очікують набагато більше, ніж звичайний моніторинг ситуації.

Присутність ООН у регіоні не вичерпується зазначеними вище операціями. 27 червня 2011 року Рада Безпеки ухвалила чергову резолюцію, яка стосувалася Судану. Так, Резолюція № 1990 санкціонувала утворення місії ООН із підтримки миру в регіоні Аб'ей – UNISFA.

Аб'ей – територія, що розташована сьогодні на межі двох держав – Судану та новоствореного Південного Судану. Обидві держави заявляють свої права на регіон, боротьба за який точиться вже не перший десяток років. 26 травня 2004 року у м. Найваша, Кенія, було підписано резолюцію щодо конфлікту у Аб'ей, яка стала частиною Багатоскладової Мирної Угоди, котра ознаменувала собою закінчення другої громадянської війни у Судані. Згідно з положеннями резолюції, регіону Аб'ей надався особливий адміністративний статус до моменту проведення референдуму, на якому визначатиметься майбутнє регіону. Референдум планувалося провести паралельно із референдумом у Південному Судані. Жителі повинні були вибрати один із двох варіантів:

- Аб'ей зберігає за собою спеціальний адміністративний статус на Півночі;
- Аб'ей входить до складу Бар ель Гхазал (регіон на півдні Судану. Сьогодні входить до складу новоствореної республіки Південний Судан)¹⁸.

Окреме місце у вищезгаданій резолюції відводилося фінансовим питанням, зокрема питанням розподілу прибутку від торгівлі нафтою. Справа у тому, що станом на 2004 рік у регіоні Аб'ей щоденно добувалося близько 76600 барелів нафти. Таким чином, у регіоні за рік добувалося 25% від загального річного видобутку нафти у Судані. Сьогодні регіон все ще залишається ареною протистояння, незважаючи на те, що нафтовий чинник відіграє вже не таку вагому роль. Так, станом на початок 2009 року у Аб'ей видобувалося тільки 5% сумарної кількості нафти Судану¹⁹.

Незважаючи на виписане у резолюції положення про необхідність проведення референдуму в Аб'ей паралельно із референдумом Південного Судану, даний пункт виконаний не був. Проблема полягала у тому, що не були сформовані списки учасників референдуму, оскільки не вдалося визначити питання щодо того, хто власне є жителем регіону Аб'ей. Дана територія переважно заселена народністю н'гок дінка, які визнані громадянами регіону. Однак кожного року терміном приблизно на 6 місяців район заселяють кочові племена міссерія, оскільки у Аб'ей протікає річка, яка не пересихає навіть у посушливий період, тому на її берегах міссерія випасають худобу, поки не розпочнеться дощовий період і кочівники залишать територію на наступних 6 місяців. Питання постало у тому, чи визнавати народність міссерія мешканцями Аб'ей. Народність н'гок дінка швидше за все проголосує за приєднання до Південного Судану, тоді як міссерія підтримають Північ. Багато років н'гок дінка та міссерія проживали у регіоні без конфліктів, однак під час громадянської війни уряд Судану використовував міссерію у боротьбі із осілими мешканцями території. Тому сьогодні обидві народності побоюються можливої розплати з боку уряду тієї держави, до якої буде приєднано регіон.

Жителі регіону Аб'ей і до сьогодні час від часу стають жертвами збройних сутичок, незважаючи на підписану резолюцію щодо статусу Аб'ей та ряд інших мирних домовленостей. Так, 21-22 травня 2011 року на містечко Аб'ей – та територію навколо нього було вчинено напад збройними силами

Півночі, в результаті чого чимало будівель було пограбовано і спалено. За інформацією служби ВВС, чисельність північної армії складала близько 5 тис осіб. Близько 20 тис. осіб – жителів міста – були змушені рятуватися втечею. Міжнародна спільнота засудила такий акт мародерства. Офіційний Хартум відповів, що так уряд Судану зреагував на вбивство 22 військових, яке було вчинене напередодні збройними силами Півдня²⁰. Відповідно, питання про демілітаризацію регіону гостро постало на порядку денному.

20 червня 2011 року у Аддис-Абебі (Ефіопія) було підписано угоду між Урядом Судану та Народним Визвольним Рухом Судану щодо демілітаризації регіону Аб'ей. 27 червня 2011 року резолюцією Ради Безпеки утворено місію із підтримання миру з метою моніторингу ситуації на кордоні та захисту цивільного населення. Місія, згідно з мандатом, повинна була налічувати до 4200 військовослужбовців, 50 міліціонерів та необхідну кількість цивільного персоналу²¹. Єдиною країною-контриб'ютором як військового, так і міліцейського компонентів є Ефіопія. Миротворці ООН у регіоні отримали широкий спектр повноважень: спостереження за ходом переміщення та виведення із регіону збройних сил конфлікуючих сторін, сприяння забезпеченню гуманітарної допомоги, розмінування території, навчання персоналу Міліцейської Служби Аб'ей, а також, за необхідності, гарантування безпеки нафтової інфраструктури у регіоні.

Рада Безпеки також вирішила провести оцінку внеску місії у процес імплементації мирної угоди від 20 червня 2011 року не пізніше, ніж за 3 місяці з моменту підписання Резолюції № 1990.

Отже, утворення республіки Південний Судан та надання окремого статусу регіону Аб'ей не принесло спокою для всіх жителів Судану. Окрім того, надзвичайно серйозною проблемою була і залишається ситуація у Дарфурі, західному регіоні Судану. Конфлікт розпочався ще у 2003 році і триває досі. Більшість мешканців регіону сповідують іслам, тому причина конфлікту в Дарфурі позбавлена релігійного чинника, який був притаманний конфлікту Півночі – Півдня Судану; конфлікт у Дарфурі – це, перш за все, боротьба за ресурси між осілими мешканцями території, що займаються сільським господарством, та кочовими племенами, які займають цю територію у посушливий період. У 2003 році Армія звільнення Судану та Рух за справедливість і рівність розпочали атаки на урядові установи, звинувачуючи уряд у підтримці кочових племен та дискримінації місцевого населення. Уряд мобілізував загони “міліції-самозахисту”, які реагували на напади повстанців. Разом із тим були організовані міліцейські загони Джанджавід, які здійснювали збройні напади на поселення мешканців регіону. Відповідальності за організацію таких загонів уряд на себе не взяв.

За оцінками ООН, з моменту розгортання конфлікту в регіоні загинуло близько 300 тис. осіб і ще 2,5 млн змушені були залишити свої будинки. Близько 200 тис. осіб перетнули кордон, шукаючи захисту у республіці Чад. Це створило загрозу перетворення внутрішньодержавного конфлікту на регіональний. Уряд Судану зазначав, що такі оцінки – суттєво перебільшені, у той час як реальна цифра складає близько 10 тис. жертв²².

Безперечно, ситуація у Дарфурі привернула увагу міжнародної спільноти. Генеральний секретар ООН Кофі Аннан зазначав, що після того, як весь світ не виправдав надії народу Руанди у найнеобхідніший момент, тим більше не можна спокійно дивитися на “трагедію, яка розгортається у Дарфурі”²³. Однак перша Резолюція Ради Безпеки ООН, у якій згадується про становище у Дарфурі, датується тільки 11 червня 2004 року. У Резолюції № 1547, якою рекомендувалося утворити спеціальну політичну місію ООН у Судані, містився заклик до ворогуючих сторін якомога швидше припинити боротьбу в регіоні Дарфур.

30 липня 2004 року Рада Безпеки видає нову Резолюцію № 1556, якою закликає міжнародну спільноту сприяти розгортанню миротворчої операції під проводом Африканського Союзу. Разом із тим у резолюції містилися вимоги до уряду Судану, зокрема, вимоги із дотримання попередніх зобов'язань щодо роззброєння загонів міліції Джанджавід. Однак чи не найважливішим пунктом резолюції було накладення санкцій на продаж чи постачання третіми країнами озброєння, супутнього матеріалу чи технічної допомоги будь-яким неурядовим інституціям чи індивідам, включаючи Джанджавід, що діяли у регіонах Північного, Південного та Західного Дарфуру²⁴. Нова Резолюція № 1565 від 18 вересня 2004 року в черговий раз закликала сторони до порозуміння. У випадку, якщо уряд Судану не виконає своїх зобов'язань, зафіксованих попередніми угодами, Рада Безпеки обіцяла розглянути можливість застосування жорсткіших методів впливу, гарантованих статтею 41 Статуту ООН. Ще одним важливим пунктом резолюції було створення Міжнародної Слідчої Комісії з метою розслідування заяв щодо порушення міжнародного гуманітарного права та прав людини у Дарфурі. Метою діяльності цієї комісії було не тільки покарання винних, але й пошук відповіді на питання: чи дійсно акт геноциду мав місце у Дарфурі.

У квітні 2006 року США та Велика Британія запропонували ввести ряд санкцій стосовно офіційних осіб Судану, проти чого різко виступили Росія та Китай. У пошуках компромісного рішення Резолюцією від 31 серпня 2006 року Рада Безпеки внесла пропозицію поширити мандат UNMIS на територію Дарфуру. Це викликало гострий опір з боку уряду Судану. Зауважимо, що якраз напередодні у Південному Дарфурі в результаті нападу озброєних груп на жителів селищ загинуло декілька сотень людей.

Ситуація особливо загострилася у 2007 році, коли відповідно до висновків Міжнародної Слідчої Комісії справи окремих чиновників Судану було винесено на розгляд Міжнародного Кримінального Суду. У 2007 році Суд видав ордер на арешт Ахмеда Гарона, міністра внутрішніх справ Судану, та Алі Кушайби, лідера Джанджавід. У 2008 році звинувачення у військових злочинах та злочинах проти людства були висунені і Президенту Судану. У 2009 році був виданий ордер на арешт Президента аль-Башира, а у 2010 році до вищезгаданих звинувачень Суд додав ще й звинувачення в організації актів геноциду в Дарфурі. Президента попередили, що він може бути арештований у будь-який момент, якщо він перебуватиме у міжнародному повітряному просторі або ж на території держави, на яку поширюється юрисдикція Міжнародного Кримінального Суду. Тим не менше, з моменту видачі ордеру на арешт пан аль-Башир побував уже в Катарі та Єгипті. Арабська Ліга висловила свою солідарність із Президентом Судану, а Африканський Союз засудив акт видачі ордеру на арешт.

Про ще один випадок порушення норм міжнародного права було повідомлено у 2007 році організацією Міжнародна Амністія. Так, у доповіді організації зазначалося, що окремі країни продовжували торгівлю зброєю із Суданом всупереч санкціям ООН. Зокрема, у торгівлі зброєю звинувачували Кувейт, Саудівську Аравію та Білорусь, але головним чином йшлося про порушення ембарго Китаєм і Росією. Представники Китаю та Росії при ООН заперечили будь-які звинувачення, а посол Судану при ООН назвав звинувачення Міжнародної Амністії “безпідставними та необґрунтованими”²⁵.

31 липня 2007 року сталася безпрецедентна подія в історії миротворчих операцій ООН: Резолюцією № 1769 Рада Безпеки ООН санкціонувала утворення спільної місії ООН та Африканського Союзу – UNAMID. Таким чином вдалося прийти до згоди із урядом Судану, який не погоджувався на місію тільки під проводом ООН, вважаючи, що це призведе до надмірного прозахідного впливу. Миротворча місія Африканського Союзу, що діяла у регіоні із 2004 року, не володіла необхідним ресурсним потенціалом для адекватного реагування на події у Дарфурі. У резолюції зазначалося, що місія, чисельність якої складатиме до 19555 військовослужбовців, утворюється на період до 12 місяців²⁶. Відтоді термін операції із підтримання миру вже чотири рази продовжувався. Востаннє продовження терміну дії UNAMID було санкціоновано Резолюцією № 2003 від 29 липня 2011 року. У липні 2011 року чисельність миротворців UNAMID становила 23096 осіб із 50 держав світу. Найбільша кількість миротворців походила із африканських країн: Нігерія – 3698, Руанда – 3443, Єгипет – 2675, Ефіопія – 2405, Сенегал – 1322. Бюджет операції на період з 1 липня 2011 року до 30 червня 2012 року становить \$1.708.748.400²⁷. Таким чином, об’єднана операція із підтримання миру в Дарфурі стала однією із наймасштабніших операцій в історії ООН.

Отже, сьогодні у регіоні, який ще донедавна був територією однієї держави, реалізується одночасно три місії із підтримки миру: перша – у Дарфурі, Судан, друга – у Південному Судані, третя – у регіоні Аб’ей, перед яким ще стоїть завдання вирішення своєї майбутньої територіальної приналежності.

Тому якщо використати прості математичні підрахунки щодо діяльності ООН у регіоні, показники будуть надзвичайно високими. Однак якщо співвіднести кількісні та якісні показники – результат залишає бажати кращого. Постає запитання: наскільки дієвим є механізм миротворчості ООН? Відповісти на це запитання не так просто, адже у даному конкретному випадку механізм миротворчості задіяний не був. Було застосовано тільки один компонент – операції із підтримання миру. Тим не менше, механізм миротворчості ООН сьогодні складається із декількох елементів: запобігання конфлікту, операції зі створення миру, операції із примушення до миру, операції із підтримання миру, постконфліктне миробудівництво. Операції із підтримання миру проводяться після підписання ворогуючими сторонами угоди про перемир’я. Проте дуже часто, як у випадку із Суданом, до моменту підписання мирної угоди проходять десятки років, а конфлікт забирає тисячі життів, руйнує інфраструктуру держави, завдає невідвратно шкоди жителям регіону, після чого вони втрачають довіру до ООН – організації, яка не захистила їх у найнеобхідніший момент.

Проте, оцінюючи в цілому ефективність операцій ООН із підтримання миру, ми повинні наголосити, що вони, безумовно, мають ряд позитивних результатів: розмінування територій,

патрулювання кордонів, спостереження за проведенням виборів і т.д. Очевидно, що кожна із згаданих дій сприяє підтриманню стабільності та запобігає можливому поверненню сторін до конфлікту. Але якщо ми говоримо про механізм миротворчості, то доводиться констатувати, що він практично не використовується у повній мірі. Ми, звичайно, пам'ятаємо про те, що у 50-х рр. XX ст. цей механізм ще вироблений не був, але ж конфлікт у Судані триває і на початку XXI ст. Тому варто було б більш енергійно використовувати можливості ООН щодо стабілізації ситуації у тих регіонах, де відбуваються конфлікти, які забирають тисячі життів.

¹ Бовсунівський П.В. Участь арабської республіки Єгипет в урегулюванні етнополітичних конфліктів у Судані // Актуальні проблеми міжнародних відносин: [зб. наук. пр.]. – К.: КНУ ім. Тараса Шевченка, 2010. – Вип. 89, ч. 1. – С. 55 – 57.

² Черкас Б. Роль Дарфуру як фактора стабільності чи нестабільності у регіоні африканського рогу // Актуальні проблеми міжнародних відносин: [зб. наук. пр.]. – К., 2008. – Вип. 73, ч. 2. – С. 91-94.

³ Слісаренко І. Чи відбудеться глобальна “прощена неділя”? Поняття історичної провини в сучасних міжнародних відносинах та дипломатії // Персонал. – 2004. – № 11. – С. 21-25.

⁴ Robert O. Collins A history of modern Sudan.: Cambridge University Press, 2008. – 331 p.

⁵ Ted Dagne Sudan: The Crisis in Darfur and Status of the North-South Peace Agreement: DIANE Publishing, 2010. – 31 p.

⁶ Salah M. Hassan, Carina E. Ray Darfur and the crisis of governance in Sudan: a critical reader: Cornell University Press, 2009. – 528 p.

⁷ Hamilton Rebecca How a Residency Dispute in One Key Town Could Lead Sudan Back to War [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pulitzercenter.org/articles/how-residency-dispute-one-key-town-could-lead-sudan-back-war>

⁸ Security Council Resolution on 11 June 2004, S/RES/1547 (2004) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1547\(2004\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1547(2004))

⁹ Security Council Resolution on 24 March 2005, S/RES/1590 (2005) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1590\(2005\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1590(2005))

¹⁰ Security Council Resolution on 31 August 2006, S/RES/1706 (2006) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1706\(2006\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1706(2006))

¹¹ Troop and police contributors archive (1992 - 2010) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/en/peacekeeping/resources/statistics/contributors_archive.shtml

¹² UN Mission's Contribution by Country. 31-July-2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/en/peacekeeping/contributors/2011/jul11_5.pdf

¹³ Southern Sudan 2011 Referendum Results [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unmis.unmissions.org/Portals/UNMIS/Referendum/SSRC-Referendum%20results.pdf>

¹⁴ Letter dated 31 May 2011 from the Secretary-General to the President of the Security Council, S/2011/333. Annex: Letter dated 27 May 2011 from the Minister for Foreign Affairs of the Sudan to the Secretary-General [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2011/333

¹⁵ Security Council Resolution on 8 July 2011, S/RES/1996(2011) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1996\(2011\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1996(2011))

¹⁶ Special report of the Secretary-General on the Sudan, S/2011/314 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2011/314

¹⁷ Sudan: a country divided. Infant mortality [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/10/sudan/img/sud_infant.gif

¹⁸ The Comprehensive Peace Agreement between the Government of the Republic of the Sudan and the Sudan People's Liberation Movement /Sudan People's Liberation Army [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unmis.unmissions.org/Portals/UNMIS/Documents/General/cpa-en.pdf>

¹⁹ Hamilton Rebecca 'Oil-Rich' Abyei: Time to Update the Shorthand for Sudan's Flashpoint Border Town? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pulitzercenter.org/articles/oil-rich-abyei-sudan-accuracy-label>

²⁰ Sudan Abyei dispute: Gunmen burning and looting – UN [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-13505895> [19.08.2011]

²¹ Security Council Resolution on 27 June 2011, S/RES/1990 (2011) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1990\(2011\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1990(2011))

²² Q&A: Sudan's Darfur conflict [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.bbc.co.uk/go/pr/fr/-/2/hi/africa/3496731.stm>

²³ Кофі Аннан. Відповідальність, яка лежить на всіх нас // Політика і час. – 2006. – № 10. – С. 26-27.

²⁴ Security Council Resolution on 30 July 2004, S/RES/1556 (2004) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1556\(2004\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1556(2004))

²⁵ China, Russia deny weapons breach [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.bbc.co.uk/go/pr/fr/-/2/hi/africa/6632959.stm>

²⁶ Security Council Resolution on 31 July 2007, S/RES/1769 (2007) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1769\(2007\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1769(2007))

²⁷ Proposed budgetary levels for peacekeeping operations for the period from 1 July 2011 to 30 June 2012, A/C.5/65/17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/C.5/65/17